

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"
ИСТОРИЧЕСКИ ФАКУЛТЕТ

СТАНОВИЩЕ

по процедура за защита на дисертационен труд на тема
"Тракийската конница (V – третата четвърт на IV в.пр.Хр.)"
за придобиване на образователна и научна степен „доктор“

от

кандидат: **Мартин Емилов Мишев,**

Научна област: **2. Хуманитарни науки**

Професионално направление: **2.2. История и археология**

Докторска програма: **Археология – Класическа археология: Гърция,**

Катедра по археология,

Научен ръководител: **проф. д.н. Костадин Рабаджиев**

Становището е изготвено от:

проф. д.н. Калин Стойнев Порожанов – ЮЗУ „Неофит Рилски“,
Благоевград (член на научното жури със заповед № РД 38-619/
20.12.2021 г. на Ректора на СУ)

Трудът се състои от: Въведение, 4 глави (I. Извори и историография; II. Конската амуниция и ездитното съоръжение; III. Въоръжението на тракийския конник; IV. Конницата; Заключение и Аденда, с което се получава 273 с. текст на дисертацията, последван от Библиография; Приложение от 17 основни таблици (към които се прибавят отделните гробове на конници, които са представени по комплекси в допълнителни 91 таблици, като общият брой възлиза на 108), 11 графики, 21 табла и 15 карти; Списък на илюстрациите; Така, общият обем на изследването, вкл. и Приложението е 453 страници.

Във **Въведението** основателно се аргументира **важността на темата**, за която се „очертава необходимостта за едно по-цялостно обобщение...” (с. 4); темата е „опит за систематизация и анализ на данните за конницата в Древна Тракия” (с. 4); „**дефинирането на термина „конница”**... е... организирана войска, съставена от войни, които се сражават по време на езда” (с. 5). **Хронологическите рамки** се обосновават с наличните изворови данни. **Цел на изследването** е „реконструиране на представата за тракийската конница” (с. 6), като за постигането ѝ са изброени 7 подцели. **Методологията** – очевидно **комплексна и междудисциплинна** – обхваща работа с писмени извори, изобразителни данни, конска амуниция, въоръжение и снаряжение, с което се и оформят отделните глави.

Гл. I. Извори и историография започва с §1. преглед на **Историографията**, чието начало авторът основателно поставя в XIX в., след което изчерпателно представя важните български и чужди съчинения от XX и XXI в.

§ 2. **Извори** логично започва с **писмените (2.1.)**, където, доста подробно, са анализирани данните за тракийска/и конница/и на античните автори от Омир насетне. В коментара на конкретните извори **авторът дава своето мнение**. Следващият подпараграф **2.2.Изобразителни данни** обхваща известните налични данни не само за периода V-третата четвърт на IV в.пр.Хр., но и за вековете преди и след него. Това е **достойнство на труда**. В подпараграф **2.3 „Гробове на конници”** критично е обърнато голямо внимание на възможността за интерпретирането им в контекста на изява на конницата в Тракия – **друго важно достижение**.

Гл. II. Конската амуниция и ездитното снаряжение се състои от 3 параграфа: 1. Конят; 2. Конюшни; 3. Конската амуниция.

Първият § разглежда данните, които трябва притежава ездитният кон, предназначен за кавалерия. Важен е изводът, че „Разглеждайки **размерите на конските скелети от Тракия е показателно**, че нивото на селекция **дава възможност за използването на ездитните коне от конницата**” (с. 90).

Вторият § отбелязва важността на конюшните за отглеждането и обучението на ездитните коне, като реално се отчита, че преки данни за конюшни, в Тракия, за сега, няма. Но, въз основа на писмени данни, **основателно се допуска наличие на такива към царския двор**. В този контекст добре стои становището, че „В научната литература дамгосването със символ на лабрис е считано за принадлежност към царските конюшни” (с. 92).

Бих допълнил – конюшни и към владетелските домове, което ще рече на пара- и субпарадинастите. Това не изключва, а дори и предполага, отглеждане на табуни/стада/хергелета на коне към селищата, където има подходящи природни условия за това.

Третият § се занимава подробно с най-важните елементи от конската амуниция като: **юзда, оглавник, апликации, седло, шпори, токи, стреме...** Тук авторът много професионално и задълбочено представя и анализира наличните данни от Тракия и съседни райони, както и критично – историографските мнения, което е **приносно** в този проблемен кръг. Особено важни са анализите за юздата, седлото, шпорите и стремето. Например „появата на седло-постелка в Тракия

може да се датира или в самия край на V, или първата половина на IV в. пр. Хр. ...предимствата от въвеждането на твърдото седло (спрямо язденето директно върху коня или използването на седло-постелка) **допринасят и за появата на нов тип конница – тежката конница**” (с. 119).

Гл. III. Въоръжението на тракийския конник обхваща 3 параграфа:

1. Облеклото на война-конник; 2. Нападателно въоръжение; 3. Защитно въоръжение.

В § 1. се представят вариантите за вида **шапка**, като се отбелязва специфичната тракийска шапка от лисича кожа – **алопекис**, **връхната дреханаметка** със спецификата на тракийската **зейра**, и още – хитона, хламидата; **колан**; **ботуши** – от еленова кожа, но не само...; важен елемент при ездата са и прилепналите **панталони**.

В § 2. първо се представя **оръжието за далечен бой** – като **лъкове и стрели** и **метателно копие**. Сетне идва **оръжието за близък бой** – обикновено **копие**, както и още македонските **ксистон** и **сариса**. Особено внимание е обърнато на **меча** – различни типове: **акинак**, **махайра** или **копис**, **ксифос**, **латенски меч**, **ромфая**, **нож**, както и **брадва**.

В § 3. се започва с **щита** – тракийския щит тип **пелта**, **кръглия щит**, със съмнение **беотийски щит**, със сигурност **овален щит**. Следват **брони** и **ризници**, **нагръдници**.

Специално внимание се обръща на **шлема**; аргументирано се отхвърля използването на **коринтски шлем**, спорно за т.нар **атически**, като се обосновава сравнително широкото приложение на **халкидския тип шлем**; по-малко използвания **тракийски шлем**; оскъдната информация за **беотийски и илирийски шлем**; следва **парадният шлем**, несъмнено характерен за Древна Тракия.

Наколенници и наръкавници представя **наколенниците** от Древна Тракия като принадлежност на социалния елит, свързан преди всичко с ездата и конницата; като заслужава внимание аргументираното свързване на използването на **наръкавниците** с ризницата.

Смятам, че представеното критично авторово виждане в подредбата, класификацията и аргументацията за използване на въоръжението на тракийската конница е **приносно**.

Гл. IV. Конницата се състои от 8 параграфа: 1.Етапи в развитието на тракийската конница; 2.Тракийските конници като наемни войници; 3.Типове конница; 4.Проблеми на разграничаването на конницата на отделните тракийски племена; 5.Конницата и градът; 6.Тактика и боен ред на тракийската конница; 7.Мястото на тракийската конница сред конницата на другите народи; 8.Конница и социална структура.

§ 1. проследява появата и развитието на конницата в Древна Тракия. Важно е наблюдението, че **VII-VI в.пр.Хр. е най-ранният хоризонт с гробове на конници**. С **приносна стойност са и заключенията**: за „наличие на общи елементи, свързани с конската амуниция и въоръжението, **при изобразяване на сцени на конник срещу противник и на ловна сцена**”, както и „да акцентирам отново на **силната смислова връзка между лова и конницата**. И двете дейности

са обвързани с идеята за наличието на социален елит, който може материално да си позволи грижата за конете и притежаването на амуниция.” (с.186), както и „Ловът е бил съществен елемент от тракийския бит, което именно е една от основните причини за появата на лек тип конница, която да се сражава от разстояние, използвайки предимно метателното копие. Именно спецификата на битата на траките, е най-вероятната причина за огромното количество на конницата на Ситалк, която няма как за бъде събрана ако се опитае да negliжираме значението на лова.” (с.187).

И още „Одриското царство... един от най-важните фактори, които са определящи за съществуването на конница е наличието на държавност.” (с.188).

Моят коментар подкрепя това виждане като го допълва с неизбежното условие, че за отглеждане на коне са нужни подходящи природни дадености – а такива безспорно има именно на територията на Одриското царство на юг от Стара планина, както и при споменатите по-горе гети, обитаващи на север/североизток от планината, в европейското начало на Евразийската степна и лесостепна полоса.

Ще добавя още: „Изхождайки от стратегията, която прилага е допустимо предположението, че още в рамките на първата половина на V в. пр. Хр. одрисите са рекрутирали конници, които са имали статут на лека конница, но е малко вероятно да са били способни да изпълняват специфични оперативни задачи, поради липсата на систематична тренировка и на изградена система от военни рангове.” (с.189).

Трябва да отбележа, че система от военни рангове се създава в професионалните армии, а одриската – не е такава. При одриската войска – пеша опълченска и конна (преди всичко аристократична) тази роля изпълняват социалните рангове, които могат да се видят в институциите на царя/царете и неговите приближени роднини, *родовитите* одриса, парадинастите и субпарадинастите. Професионални войни стават тракийските конни и пеши отряди в наемните армии.

Появата и началното развитие на конницата в Древна Тракия дисертантът вижда във времето така: **Етап I** (самият край на VIII/VII – края на VI/началото на V в. пр. Хр.); **Етап II** (края на VI/началото на V в. пр. Хр. – третата четвърт на V в. пр. Хр.); **Етап III** (третата четвърт на V в. пр. Хр. – средата/третата четвърт на IV в. пр. Хр.). Това хронологизиране е обосновано от изворовия материал и може да се приеме като поредния **принос** на автора.

В §2. *Тракийските конници като наемни войници* авторът разглежда писмени сведения за тази професионализация на тракийските войни. В тези сведения се говори по принцип за наети траки конници, като броят им е най-различен – от няколко десетки до стотици и хиляди. Тук прави впечатление, че тракийски конници се използват в цялото Средизенноморие, а не само в съседните на Тракия земи, което говори за техния реално проявяван професионализъм.

§3. *Типове конница* е особено важен и със свой **принос**, в който се определят два типа конница – лека и тежка. *Леката* – не буди възражения **като се свързва с появата на държавата у траките** (в случая Одриското царство), а за *тежката* – се казва, че **като организиран военен корпус тя отсъства, но е**

очевидно, че има конници с елементи на тежко въоръжение, които са представители на социалния елит около владетеля.

Тъй като *тежката конница* или я има или я няма бих допълнил, че по същината си тук несъмнено става дума **именно за наличие на тежка конница в тракийска държава – Одриското царство.**

§4. *Проблеми на разграничаването на конницата на отделните тракийски племена* поставя въпроса по-скоро за териториално разграничаване на отделните тракийски етноси, отколкото съществени разлики при конниците, освен в ясните случаи, когато се говори изрично за тежката одриска конница или за гетските конни стрелци като лека конница и т.н.. Впрочем, показателно за ролята на конницата в Тракия е, че повече от известните ни тракийски *етноси* – тук бих пояснил *етносни държави* – са представяни със свои конници, като напр. одриси, гети, трибали, едони, битини, пеони...

§5. *Конницата и градът* представя наблюдението, че „Наличието на въоръжение паралелно с данните за конска амуниция е индикация, че погребаните вероятно са били войни-конници и жители на тези селищни центрове (Филипопол и Кабиле – КП)... Нивото на урбанизация на Тракия дава възможност чак във втората половина на IV, началото на III в. пр. Хр. да бъде разграничено съществуването на конни войни в рамките на селищата с градски функции” (с. 237).

§6. *Тактика и боен ред на тракийската конница.* Изводът, че „Траките вероятно са използвали различни стратегии, в зависимост от ситуацията.” (с.242) е най-обективен.

В §7. *Мястото на тракийската конница сред конницата на другите народи* се говори преди всичко за влияние, но и за взаимновлияние, на: източните конници, елинските конници, македонската, скитската и келтската конница.

§8. *Конница и социална структура* е особено важен, защото осмисля значението и ролята на местните елити, т.е. на тракийската аристокрация в създаването и функционирането на тракийската конница. Авторът прави, макар и условна диференциация на **3 слоя, представляващи тракийската конница.**

„Конници, които не са притежавали собствени коне. Вероятно конете са притежавани от местни елити. Тези ездачи са съставяли **предимно леката кавалерия.**

Конници, които са имали собствени коне. Притежаването на кон дава възможност на **разграничаването на материалния статус на тази група.**

Конници, които са били представители на тракийския елит. Техните материални възможности им позволяват притежаването както на тежко въоръжение, така и на елементи на конската амуниция, които могат да бъдат изработени от благородни метали. Липсата на утилитарна функция е индикация, че водеща причина е изграждането на определен висок социален статус, а не конкретни предимства по време на сражения. Фактът, че този малоброен тракийски елит избира инвестирането на огромни материални средства в елементи на конното въоръжение и амуниция е показател, че стремежът е предимно да бъдат разпознати именно като войни-конници.” (с.262-263).

Тук бих коментирал, че тъй като социалната структура на тракийското общество се приема за двусъставна – селяни общинници и аристокрация, а

кавалерията, съответно е **лека и тежка**, би могло да се видят не 3, а само 2 слоя. Всъщност, освен владетелските домове и аристокрацията (които представляват **тежката конница**), коне са могли да бъдат отглеждани и обучавани, със или без одобрение или като задължение възложено от владетеля, от по-заможните селяни, които да формират по-масовата **лека кавалерия** – по подобие на по-заможните граждани в полисите. Естествено е, че именно този, който отглежда и обучава коня – за лов и война, а и за стопански нужди, е в правото и задължението си да го язди, а не да го преотстъпва някому...

Заключението резюмира резултатите от дисертационния труд.

Адендата е много добре представяща резултатите от анализа на отделните видове изворови данни, което е **друг своеобразен принос**.

Библиографията, разположена на около 50 страници (с.274-320), е достатъчно богата с използваните съчинения на български и други езици.

Приложението (с.321-439) е много полезно с различните форми на аналитично онагледяване на текста на дисертацията.

Накрая, не мога да не отчета факта, че в текста **има досадни технически и граматически грешки** (липсват букви, предлози, съюзи, членуването...), **нещо**, което не представя добре дисертацията.

В заключение, съм длъжен да отбележа, че **Мартин Мишев познава отлично изворите и историографията, като в добрия смисъл на думата е видимо, че е „потънал надълбоко” в проблематиката за тракийската конница, а и за конницата в Древността, поради което успява да аргументира приносни изводи по проблематиката**. Затова смятам, че изброените достойнства и приноси на труда са достатъчни за присъждане на образователната и научна степен **доктор** на докторанта от Катедрата по Археология при ИФ на СУ, **Мартин Емилов Мишев, със заглавие на дисертацията „Тракийската конница (V – третата четвърт на IV в.пр.Хр.)” и научен ръководител проф. д.н. Костадин Рабаджиев**.

Въз основа на гореизложеното, препоръчвам на научното жури да присъди на **Мартин Емилов Мишев образователната и научна степен „доктор“ в научната област 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.2 История и археология“**.

Изготвил становището:

07.03.2022 г.

гр. София

Калин Порожанов